
Tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain yhdistäminen

Tasa-arvoa tieteen ja taiteen keinoin
Lapin yliopisto 24.4.2009
Kevät Nousiainen

Tasa-arvoelinten/lakien yhtenäistäminen Euroopassa

- Rotusyrjintädirektiivi 2007/78/EY ja (sukupuolten) tasa-arvodirektiivi 2002/73/EY
- Suunnilleen sama soveltamisala
- Velvoittavat perustamaan tasa-arvoelimen
- Minimivaatimukset: toimivalta avustaa syrjinnän uhria, teettää tutkimuksia ja julkaista raportteja ja suosituksia (vrt. ihmisoikeusinstituutit)
- Työelämän tasa-arvodirektiivi (uskonto ja uskomus, ikä, vammaisuus, sukupuolinen suuntautuminen)
- Soveltamisala kapeampi, ei tasa-arvoelinvaatimusta
- Kesällä 2008 esitetty direktiiviluonnos laajentaa työelämän tasa-arvodirektiivin alan

Suomen kahden lain järjestelmä

- Tasa-arvolaki 1986 (sukupuolten tasa-arvo) säädettiin pitkän kiistelyn jälkeen YK:n naisten oikeuksien sopimuksen ratifioimiseksi
- Kysymyksessä oli ensimmäinen varsinainen syrjinnänvastainen laki Suomessa
- Vastustus: työehtosopimusten ja työnantajan työjohtovallan alan kaventuminen

Tasa-arvolain erityispiirteet

- Laaja-alainen tasa-arvolaki (yleislaki)
- Poikkeukset yksityiselämä, uskonnollisten yhteisöjen uskonnonharjoitus, korkeimpien valtioelinten päätöksenteko
- Uhrin oikeussuojakeinot tarjolla työelämän, palveluiden, oppilaitosten ja työmarkkinajärjestöjen syrjintää kokeneille
- Syrjintäkieltojen ala vastaa EU:n oikeutta
- Tasa-arvon edistämisvelvollisuudet tärkeitä

Tasa-arvoelimet

- Tasa-arvovaltuutettu valvoo tasa-arvolain soveltamista (neuvonta, lausuntojen antaminen, uhrin avustaminen tämän pyynnöstä)
- Tasa-arvolautakunta (syrjinnän jatkamiskielto). Jäsenet työmarkkinajärjestöjen ja valtion edustajia
- Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (eduskunta)
- Tasa-arvoyksikkö (hallituksen tasa-arvopolitiikka)
- Uhrin oikeussuoja – yleiset tuomioistuimet

Yhdenvertaisuuslaki

- Säädettiin EU:n direktiivien implementoimiseksi 2004
- Syrjintäperusteiden lista pitkä ja avoin (vrt. perustuslaki)
- Syrjintäkieltojen ala riippuu kielletystä perusteesta: vain etnisen alkuperän suoja laaja
- Parlamentin perustuslakikomitea vaati yhtenäistä suojaa kaikille perusteille

Yhdenvertaisuuselimet

- Vähemmistövaltuutettu (neuvonta, uhrin avustaminen/etnisen syrjinnän yhteydessä, ei kuitenkaan työelämän osalta)
- Työsuojeluviranomaiset (lain valvonta työelämässä kaikkien kiellettyjen perusteiden osalta)
- Syrjintälautakunta (päätöksiä ja sovintoja)
- Erilaiset neuvostot (yhteistyöelimiä)
- Uhrin oikeussuoja – yleiset tuomioistuimet

Yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistaminen

- Käynnistyi 2007 (Oikeusministeriö)
- Sekä yhdenvertaisuuslaki että tasa-arvolaki uudistettavaksi
- Eduskunnan kannanotot: kaikki syrjäntäperusteet tulee kattaa yhdenvertaisesti; tasa-arvolaki uudistettava vuonna 2009
- Päätös elinten ja lakien yhdistämisestä ennen sisältökeskustelua

Välimietintö 2008

- Nykyisen suojan tasoa ei heikennetä
- Lainsäädäntöä selkeytettävä
- Resurssien tehokkaampi käyttö
- Kolme lainsäädäntömallia: hajautettu malli, yhden yleislain ja kahden erityislain malli, yhden lain malli
- Vastaavasti elimet järjestettävä erillisinä tai yhdistettyinä

Lausuntokierros

- Ei tarvetta muutoksiin (etenkin työnantajajärjestöt): turhaa sääntelyä kartettava, tilanne hyvä, 'hyvät käytännöt'
- Yhtenäistämisen puoltajat (lainvalvontaviranomaiset, vähemmistövaltuutettu, yhdenvertaisuuslain kattamat ryhmät): yksi viranomainen vahvempi, selkeämpi, tehokkaampi, moniperusteinen syrjintä hallintaan
- Erillisyyden puoltajat (tasa-arvoviranomaiset, naisjärjestöt ja työntekijäjärjestöt): sukupuoli erityinen peruste, tasa-arvon edistäminen kärsisi, sukupuoli jäisi sivuun; vähän keskustelua moniperusteisesta syrjinnästä

Jatko: erillisyyklinja?

- Työtä jatketaan käytännössä eriytetyn mallin pohjalta
- Seuraavaksi nousevat esiin lainsäädännön yhtenäistämisen kysymykset
- Moniperusteisen syrjinnän kannalta olennaista verrokkiongelman ratkaiseminen ja yhtenäinen soveltamisala
- Vaikeata kun kiellettyjä perusteita on paljon, ja kansainvälinen sääntely asettaa minimitason
- Miten positiivisiin toimiin suhtaudutaan eri perusteiden yhteydessä?

Uudistuksen linjavalinnat

- Vahva suoja/rajallinen määrä perusteita
- Heikompi suoja/kaikki mahdolliset perusteet
- Määritelläänkö syrjintä huonomman/erilaisen kohtelun kautta
- Mikä määrittää suojan tason: historialliset syyt, mahdottomuus muuttua, syrjinnän systeemisyyt/rakenteellisuus
- Mikä on syrjinnänvastaisen oikeuden ja tasa-arvon edistämisen suhde